

TESTVÉR, HA KIJUTSZ INNEN ÉLVE...

Földes László Hobo – író és előadó

A Halj meg és nagy leszel után újabb zenés esttel, egy tragikomédiával lép a nézők elé Földes László Hobo. Az ártatlan milliókat, köztük sok százezer magyart is elnyelő és megsemmisítő Gulag világát dolgozza fel. Illetve annak egy kis abszurd szeletét: a rabokat felszólítják, hogy szereplőként vagy szerzőként vegyenek részt a november hetedikéi, ünnepi műsorban. Éltessék azt, ami el akarja őket taposni. Személyes érintettségéről, a lágerek társulatairól és az emlékezés fontosságáról beszélgettünk.

Mikor merült fel, hogy darabot ír a Gulagról?

– Mindig is foglalkoztatott, de talán '98-ban gondoltam először erre, amikor Viszockij dalaiból állítottam össze egy estet. A debreceni színházban merült fel az első lehetőség a megvalósításra, de a *Ballada a két sebzett hattyról* már félig készen volt, és megelőzte. Miután 2009-ben elmentem Permbe, a 36-os táborba, írtam egy erős vázlatot. Tudni kell, hogy a sztálini Szovjetuniót behálózó munkatáborrendszerből akkor csak két tábor volt látogatható. A permi és az, amelyik a Szoloveckij-szigeteken található. Utóbbi egyébként a leghíresebb, tele van turistákkal, ma már olyan zárandókhelynek számít, mint Auschwitz. A permi jóval csendesebb, ezerkétszáz kilométerre fekszik Moszkvától. A legnagyobb lökést, hogy nekem erről írnom kell, ott kaptam.

Meglátott valamit?

– Inkább hallottam. Már sokszor elmeséltem ezt a történetet, Vaszil Sztusz ukrán költőről szól. Volt a táborban egy ház, a Találkozások Háza, itt az elítélt évente két napot együtt tölthetett a feleségével. Sztusz készült ezekre az alkalmakra, előtte hónapokon át tühegyes ceruzával szépen lekörmölte a verseit, majd bebugyolálta egy nejlon-

zacskóba, leragasztotta és lenyelte. Odabent a maga természetes útján előkerült, lemosta, és ezután a felesége nyelte le, mert semmit sem vihetett ki magával a lágerből. A versek így megmaradtak. Akkor értettem meg, hogy még ilyen embertelen körülmények között is születnek versek, és azt is, hogy az alkotás vágyát semmi sem nyomja el az emberben.

Hogyan fogadták ott?

– Ennek külön története van. Valahogy ott is hírhedt kalandornak számítottam. Orosz ellenzéki körökben ismerték a Hobo Blues Band *Vadászat* című albumát, a szöveget annak idején le is fordították, és szamizdatban terjesztették. A permi tábor vezetője valakitől hallott rólam, így már nem ismeretlenként fogadott. Meg is mutatott olyasmiket is, amit másoknak nem. Ráadásul alig volt ott rajtunk kívül valaki. Mit mondhatnék? Minden tárgy megszólalt.

Mi hatott leginkább Sztusz történetén túl?

– A rabok tömegbarakkban, a tábornokok lakójas faházban, kényelmes szobákban laktak. Ezzel szemben az ukrán költő egy négyzet három méteres cellában raboskodott. Minden nap átvágott egy két-

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

méteres folyosón, hogy bejusson egy másik háromszor négy méteres cellába, a „munkahelyére”. Egy kézi présgépen dolgozott, ami kábé úgy nézett ki, mint egy félkarú rabló. Ha elfáradt a keze, akkor a másikkal folytatta. Kikapcsolódásként egy harmadik ugyanilyen méretű helyen sétálhatott. Ez volt az „udvar”, a tetején dróthálós tetővel. Tizenvalahány évig ebben a három cellában plusz azon a kis folyosón zajlott az élete. Már ha ezt még életnek lehet nevezni. Ott is halt meg.

Miben tudott segíteni a kellékesnek, díszlettervezőnek?

– Segíthetnék ugyan, de ez nem az én dolgom. Bár tényleg mindent megnéztem ott. Láncokat, bilincseket, baltákat, kalapácsokat, ásókat, fűrészeket, szerszámokat, mindenféle használati tárgyat. És mindenhol üzeneteket lehetett olvasni. Az őrtorony lábába vésvé, a cella falaiba karcolva, a Sztálin szobor talapzatán, a ruhákba is beleírták fekete tintával. Szomorú, reménytelen üzenetek voltak ezek. Testvér, ha kijutsz innen élve...

És milyen „virágokat” talált?

– Nagyon sokfélét. A darab Hruscsov idejében játszódik egy szibériai barakkban. Érkezik a parancs, hogy meg kell ünnepelni november hetedikét. A jeles alkalomra bárki beküldhet valamilyen alkotást: verset, monológot, történetet, vicceket, csasztuskákat. Azt találtam ki, hogy mindet jelígével küldjék be, mert így, az álnevek alatt be tudtuk csempészni a lázadó, ellenzékibb szövegeket is, a teljesen idióta vonalások mellé. És persze jó alkalom a remekművek felelevenítésére is. Ezek, bármilyen színvonalúak is, mind a „Gulag virágai”.

Nem idegen kissé a Gulag világtól a színház?

– Elképzelni sem tudja, hogy mennyire nem. Minden nagyobb lágerkörzet parancsnokának saját társulata volt. Láttam fényképeket a táborokban előadott darabokról. A színpadon legalább húsz ember volt pompás jelmezekben, tökéletes, méregdrága díszletben, ahogy

kell. Azt hiszem, épp egy Lehár-darabot adtak elő, nagy csillár lógott a mennyezetről. Olyan operaénekesek léptek föl, akiket máshol igen csak borsos áron lehetett volna meghallgatni. De nekik is könnyű volt a választás: inkább ez a színpad, minthogy meghaljanak az aranybányákban. A zenekari árokban további huszonöt vagy harminc muzsikussal ücsörgött. Láttam olyan fényképeket is, amelyek a közönségről készültek. Mit gondol, mennyien voltak?

Kétszázan? Háromszázan?

– Öten. A lágerparancsnoknak, a feleségének, a helyettesnek és feleségének és a komisszárnak játszottak. És turnéztak is: egyik lágerből a másikba.

Most már értem, hogy miért tragikomédia a darab műfaja.

– És akkor arról még nem is beszéltem, hogy a parancsnokok között még rivalizálás is folyt, hogy kinek van a legjobb társulata.

Most is egyedül áll majd ki a színpadra?

– Szerencsére nem. Rácz József színész, aki több szerepet is játszik, Pál Lajos tangóharmonikás pedig zseniális színész. És ami nagyon fontos, mindketten beszélnek oroszul. Erre szükség is lesz.

És persze a szerző...

– Ez nem ilyen egyszerű. A plakáton úgy szerepel majd, hogy összeállította és írta: Földes László Hobo. Fontos a sorrend.

Miért?

– Mert nagyon sok a hozott anyag, a dokumentum. Legalább ötven könyvem van a Gulagról, és mindet el is olvastam. Plusz van egy ezer dal- és versszöveget összegyűjtő kiadványom, mind azok írták, akik ott raboskodtak. Szóval volt miből válogatni. De magyar műveket is fel-

A Gulag virágai

Összeállította és írta Földes László Hobo

Játsszák: FÖLDES LÁSZLÓ HOBO, RÁCZ JÓZSEF, PÁL LAJOS

Díszlet, jelmez: Oleksandr Bilozub // Dramaturg: Kozma András // Ügyelő: Kabai Márta, Lovass Ágnes // Rendezőasszisztens: Bencze Zsuzsa

Rendező: VIDNYÁNSZKY Attila

mikor? hol?

ÖSBEMUTATÓ: 2016. november 12.

további előadások:
november 13., 17. – 19 óra 30

Kaszás Attila Terem

használtam. Karig Sára verseit és Eörsi István szövegeit is beszerkesztettem a darabba. És persze kihagyhatatlanok voltak Szolzsenyicin írásai és Salamov elbeszélései, a *Cherry brandy* és *A vörösfényő feltámasztása*. Ezek széttépik a szívemet. Vagyis messze nem csak én beszélek, sokan beszélnek helyettem is, akik fontosabbak, megkerülhetetlenek, és örökérvényű dolgokat hagytak ránk.

Milyen szerepet alakít?

– A narrátor mellett én leszek Hoborovszkij, a lengyel származású, de szovjet gyermekotthonban nevelkedett kultúros.

Úgy tudom, személyes oka is volt arra, hogy belefogjon a darab megírásába.

– Kettő is volt. Egyrészt a téma elhanyagoltsága miatt fogtam neki, másrészt azért, amit mindenki tud rólam: kommunista családból származom, így van némi érintettségem. Apám kommunista volt, és én már fiatalkoromban szembekerültem vele. Nem volt ez fájdalommentes, de egyszerűen nem tudtam elfogadni azt az értékrendet és azt a magatartást, amit a kommunista vezetők megtestesítettek.

Mit érzett?

– Még ma is érzem. Fáj és szégyellem is magam. Hiszen láttam, hogy a kommunizmus eszméjét, ami eredetileg az öskeresztények szolidaritására emlékeztetett, hogyan tették tönkre a kommunisták, hogyan csináltak belőle a fasizmushoz hasonló borzalmas világot. És én ezzel most nem azt mondom, hogy össze kell hasonlítani Auschwitzot a Gulággal, mert ez nem valamiféle bajnokság vagy verseny, hogy ki ölt meg több embert. De szeretném továbbadni, amit ott láttam. És jó lenne, ha azok is továbbadnák majd, akik megnézik a darabot. Ne szakadjon meg az emlékezés lánc, mert ennél nincs fontosabb.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

TÖRTÉNELEM TÖRTÉNETEKBEN

Vidnyánszky Attila rendező

– Hobónak mindig vannak tervei! Felhív, küld egy sms-t vagy összefutunk, és már mondja is, mivel foglalkozik, amiből esetet, darabot lehetne csinálni. Sőt, kiderül, hogy már írja is. Évek óta foglalkoztatta, hogy a Gulag táboraiban, a legkegyetlenebb körülmények között is születtek versek, dalok. Azt is tudtam, hogy elutazott az egyik hírhedt táborba, hogy saját szemével lásson mindent – hiszen együtt terveztük az utat, de én sajnos nem tudtam menni. Leginkább az foglalkoztatta, hogy az alkotás vágya kiirthatatlan. Hogy verset akkor is ír az ember, amikor a legkiszolgáltatottabb és az életéért küzd. Amikor maga a vers, a művészet a túlélés eszköze. A táborokban született alkotásokat nevezi Hobo a Gulag virágainak.

– Örültem a Gulag-történetnek, mert erről is szólnia kell a színháznak. És szólnia kell '56-ról, a holocaustról, az első világháborúról, és Trianonról is tervezek előadást. A Nemzetiben a történelemről mesélünk történeteket, hogy a történeteken keresztül átélhető legyen a történelem.

– Hobo is utazik a történelemben. A *Ballada a két sebzett hattyúról* a szovjet költőbárd és a francia filmszínész szerelméről szól. A személyes hangvételű estjében – *Halj meg és nagy leszel* – a 20. századi történelmünkéről mesél saját élettrajzában keresztül. Ady estje is egy „történelmi lecke fiúknak”.

– A Gulagnak, a szovjet kényszermunkatáborok rendszerének sokmilliónyi áldozata között 200 ezer magyar halott is van. Szinte minden magyar család érintett, így az enyém is. Mindenkinek van közeli vagy távoli rokona, ismerőse, aki megjárta a Gulagot, akár málenkij robotra hurcolták, akár hadifogolyként került oda, és vannak, akik ott pusztultak el az emberetlen lágerekben. Minden áldozat emlékének ajánljuk ezt az előadást!

– Hajól számolom, akkor *A Gulag virágai* a tizenegyedik közös munkánk Hobóval. Vele egyszerre könnyű és nehéz dolgozni. Könnyű, mert sosem az érzékeny (értsd: sértődős) szerző szerepét játssza, hanem bízik bennem, hogy őt segítem színre. Talán furcsán hangzik ez, de így van: őt kell színre vinni. Mert Hobo maga a műfaj. S hogy miért nehéz vele dolgozni? Mert rendezhetetlen. Mert nem színész. Nem is rendezni kell őt, hanem helyzetbe hozni, hogy Hobo lehessen. Mert akkor szól a saját hangján és hitelesen, bármiről mesél, bármiről énekel.

- KORNIA